

Volt egyszer egy Szociográfiai Műhely Vajdaságban

„Ha a mag az aszfaltra kerül, vajon kibajt-e...”
(Papp György)

A Szociográfiai Műhely ötlete 1995-ben született meg, a 43. Kanizsai Írotáborban Bori Imre javaslatára, aki szerint a Cnesa Művelődési Központ által egy szociográfiai munkaközösséget kell alakítani a szociográfia művelésének szorgalmazására, támogatására és szervezésére. Bori Imre ezen szándékát a *Szociográfák nyomában* című tanulmányában részletesebben meg is indokolta: „A szociográfia az egyetlen olyan irodalmi műfaj, amely a legközvetlenebbül is a legidőszerűbb politikai tevékenység szolgálatába is állítható, de lehet az elkötelezett tárgyiaság más kapcsolódásaira is esküdni [...], nekünk a valóság ismeretére van szükségünk” (BORI 1997: 10). Bori Imre javaslatában világosan fölvezetődött a Szociográfiai Műhely munkaterve, vizsgálódási feladatai: a kisváros szociográfiája, a vajdasági magyar polgár szociográfiája, a falu szociográfiai leírásai között szóljon a mai magyar parasztcsaládról, az elvándoroltak szociográfiájáról: a volt közösségben és az új környezetében, kisebbségben: az együttélés szociográfiája a családban, munkahelyen, utcában, faluban vagy városban, többségi magyar településen, majdnem egyforma arányban élő népek közösségében, kétszeres kisebbségben (*Új Kanizsai Újság*, 1995. szeptember 28.), de körvonalazódott az is, hogy az írotábor kiegészítő rendezvényeként fogják számon tartani. Természetesen a fiatalokról sem feledkeztek meg, „a szociográfus középiskolásoknak külön tagozatot szervez a Munkaközösség, és a Tagozat résztvevője lehet a Középiskolások Művészeti Vetélkedőjének is a maga külön zsűrijével egyetemben” (uo).

Erre a hatalmas feladatra Bori Imre tanárkollégáját, Papp Györgyöt kérte fel, aki természetesen vállalta, hisz a „szociográfia mint irodalmi műfaj a közösséghez kötöttség tudata, tudatos vállalása” – mondta az első

Szociográfiai Műhely megnyitóján, amely a *Mű és közösség* címet kapta. „Az író csak a közösségnek ír-e vagy a közösségért, a közösségről is?” – tette fel a kérdést, s évtizedes munkája bizonyította, hogy válaszolni is képes volt rá. Papp György fáradhatatlanul munkálkodott azon, hogy az 1995-ben megalapozott Szociográfiai Műhely terve és célja beteljesüljön.

A Szociográfiai Műhely hangulata, felemelő érzése összeforrta az írók tevékenységével, alkotásával, s úgy tűnt, hogy elválaszthatatlan része az írótábornak és Magyarkanizsának, a „csönd városának” is.

A dolgozatban a műhely tevékenységéről szóló fejezeteket évszámokkal jelöljük, amelyek segítségével a szociográfiai ülésszakok idő- és sorrendjét pontosabban és átláthatóbban tudjuk feltérképezni a meghívók, az *Új Kanizsai Újság*ban megjelent cikkek, valamint egyéb dokumentumok alapján. Ezért a tanácskozások felsorolását és pontosítását, valamint azok tartalmait eltérő terjedelemben lehet bemutatni.

1995

„Kutatni kell, az eredményekről pedig beszélni, a pillanatképeket rögzíteni, megörökíteni, új feladatokat is felvállalni...”
(Papp György)

A Kanizsai Írótábor szervezőbizottsága hívta fel először a figyelmet arra, hogy az irodalmi szociográfia évtizedek óta elhanyagolt műfaj Vajdaságban, s a döntés értelmében a 43. írótábor központi témája már az irodalmi szociográfia és egyáltalán a szociográfia volt, *Mű és közösség* címen. A témakör kidolgozásakor az is szerepet játszott, hogy „rengeteg szempontból és módon lehet körüljárni, az író és a művei éltető közegét jelentő bármilyen közösség viszonyától kezdve, a közösségjellemzés kis és nagy látószögein át egészen az Illyés Gyula-i panorámáig” (PAPP 1995). Az ily módon megformált téma híven tükrözte a szűkebb irodalmi, publicisztikai, néprajzi és a filmszociográfia irányzatait is. A bizottság a feladat alapkonceptiójának kidolgozásával Bori Imre akademikust, kiegészítésével pedig Lazar Merkovićot (a délszláv vonatkozásokkal), Siflis Zoltánt pedig a filmszociográfiával kapcsolatos teendővel bízta meg. A bizottság döntést hozott arról is, hogy egy meghívásos és szabad pályázatot írnak ki, amely értelmében minden meghirdetett műfajban legalább egy-két mű és műalkotás megjelentetését, jutalmazását is lehetővé teszi. Az elképzeléseket az Illyés Alapítvány Alkuratóriuma és Kanizsa község önkormányzata, a tartományi titkárságok és a köztársasági minisztérium támogatta. A *Mű és közösség* című első szociográfiai tanácskozás sikerességét már megelőlegezte az is, hogy az Újvidéki Színháznak köszönhetően a meghívottak közül mindenki saját anyanyelvén tarthatta és hallgathatta az

előadásokat. Bori Imre bevezetője után – amelyben a javaslat elhangzott – a Szociográfiai Műhely felkarolná a teljes tevékenységet, a korábbi művek bibliográfiájának elkészítését, a művek begyűjtését, pályázatok kiírását, a szociográfiai kutatás ösztönzését. Üdvözlőbeszédében Papp György a szociográfiában, a közösséghez kötöttség tudatában és tudatos vállalásban a szociológia tudományos módszereinek és a művészi látásmódnak, sűrítettségének az összekapcsolását vélte felfedezni, s feltette a kérdést: „Az író csak a közösségnek ír-e, vagy a közösségért, a közösségről is? Feladata-e a művészi formán túl a társadalom gondjainak, ügyeinek felvállalása: itt és most a nemzetek, nemzetiségek közti viszonyoké, a lakosság foglalkozásáé” (*Új Kanizsai Újság*, 1995. szeptember 14.). A téma kapcsán előadást tartott Milorad Miković, Biacsi Antal, Miodrag Novaković, Gubás Jenő, Dudás Károly, Székely András Bertalan, Püski Sándor, Siflis Zoltán, Vicsek Károly, Deák Ferenc, Ileana Magda és Jan Makan. Heves vitát váltott ki nem is a szociográfia értelmezése, hanem a közelmúltban való szerepvállalása (uo).

A javaslatot hónapokig tartó hallgatás övezte. Sokak szerint téves volt a közösségrajzot a rendezvény témájául választani. Az alakulás napján Papp György a következő gondolatokat vetette papírra: „A szociográfiai műhely mindannak gyűjtőhelye, irányítója, szervezője, istápolója akar lenni, amit a szervezeti formájává társult alkotók, közéletünk, tudományosságunk fontosnak tartanak, idetartozónak vélnék, szívesen, örömmel művelnek, és ami képes közelebb hozni közösségeink természetét, mozgásformáit és főleg gondjait, bajait” (*Új Kanizsai Újság*, 1996. február 8.).

1996

„A szociográfia a közösséghez kötöttség tudata, tudatos vállalása.”
(Papp György)

A műhely első alakuló tanácskozását 1996 februárjára tervezték, de a hatalmas hóesés miatt a meghívott vendégek nem tudtak eljutni Kanizsára. A megalakulás időpontját március 22-ére halasztották. A meghívottak (Biacsi Antal, Dobos János, Dudás Károly, Csorba Béla, Cs. Simon István, Silling István, Siflis Zoltán, Pénovátz Antal, Szloboda János, Ternovác Károly, Virág Gábor, Klamár Zoltán, Papp György, Molnár Cs. Attila, Tari István) alapos ismerői voltak ennek a tudományos kutatásnak, mozgalomnak. Szó volt a műhely szervezeti formájáról, arról a dilemmáról, hogy személyként jegyezzék-e be a műhelyt, vagy az írotáborhoz, esetleg az Ozoray Árpád MME-hez kell-e társítani. Végleges döntés azonban ebben a kérdésben nem született.

A műhely tevékenységi köre körvonalazódni látszott: összegyűjteni a múlt évtizedek szociográfiai termését, és a Cnesa gondozásában megjelentetni, pályázatokat kiírni a szociográfiai alkotások megírására, megjelentetésére, díjazására, fel kell venni a kapcsolatot a hasonló tevékenységi formákkal, műhelyekkel, folyóiratokkal. Halaszthatatlan feladatnak vélték az élő, új kutatásokat, a magyar szociográfiai kutatók etnikai közösségünk legnagyobb és legégetőbb problémájával, a fogyatkozásunk okaival való foglalkozást, valamint az öregek és a magányosok sorsával, az öngyilkosságokkal és közösségi menekülésformákkal való foglalkozást filmben, tanulmányban, irodalmi szociográfiában egyaránt. A helyismereti kutatásokat sem szerették volna mellőzni, ezért az üzemi, egzisztenciális közösségek szociográfiai kutatásai is megfogalmazódtak. Az újonnan alakult Szociográfiai Műhely kísérőrendezvénye a szabadkai Életjel műsora, majd Makovecz Imre jeles magyarországi építész kiállításának megnyitója volt.

A tervek szerint a vezetőségnek tagja lesz minden szakosztály elnöke is (irodalmi, publicisztikai, néprajzi, filmszociográfiai stb.). Vítáztak a kutatás szervezéséről, tartalmáról, módszeréről – maradjon-e a szociográfia az írott szónál, területi vagy jelenségközpontú legyen-e (amely alatt a születéscsökkenést és az elvándorlást értjük). Ezek az előadások azt bizonyították, hogy a közösségirajzzal kell és érdemes foglalkozni, szükségszerű is, hisz ebben környezetünk induktív és deduktív megközelítési módja is kifejezésre jut. Az intézőbizottságot a következők képviselték: Bori Imre, Deák Ferenc, Klamár Zoltán, Papp György és Siflis Zoltán (*Új Kanizsai Újság*, 1996. október 3.). A 44. Kanizsai Írótábor a Szociográfiai Műhely tanácskozással kezdődött, *Fogyatkozásunk és megmaradásunk esélyeiről* címmel. Már a kezdet is arra hívta fel a figyelmet, hogy a közösség észrevette a fogyatkozást, és a szülőföldön való megmaradás esélye után kutat. A tanácskozás a területi vizsgálódásokra fókuszált: Bogdán József a *Falu a hármashatáron* című könyv kapcsán értekezett, Gubás Jenő és Gubás Ágota Rábé ikerfalujáról, Majdányról, Kovács Jolánka Erzsébetlacról értekezett, Tari István pedig kultúrszociológiai mozzanatokkal tette értékessé a tanácskozást.

1997

Műhelyre várva

című írásával harangozta be Papp György az 1997. évi szociográfiai ülést az *Új Kanizsai Újság* hasábjain. Itt már világosan elhangzott az a szükségyszerű megoldás, hogy „jogosítványokkal rendelkező, a tevékenységre bejegyzett intézményt kell megteremteni, kanizsai székhellyel, ügyvitellel, könyvtári és dokumentációs központtal”. Megemlítette azt a két fontos

fonalat, amelyen tovább kell futnia a műhelynek. Az első a pusztulásunk okairól, megmaradásunk esélyeiről szóló témakör, a második a területi és jelenségközpontú vizsgálódás (*Új Kanizsai Újság*, 1997. február 27.).

Akkor még aktuális volt a tevékenységi körök meghatározása. Papp György hangoztatta: „nem teremteni, a teremtést kell összefogni”, „meghatározni a kutatási irányokat, műfajokat”, a szociográfiai műhely „irodalmi, néprajzi, publicisztikai, fotó- és filmszociográfia összeötvözését jelenti”, s illik ezt állandó odafigyeléssel tenni, hogy a kéziratok gyűjteményes kötetben lássanak napvilágot. Február 28-án tartották meg a tanácskozást, és már körvonalazódott az író tábor idejére időzített kutatási eredmények bemutatása: Adorján mint a nyári táborok kutatásának eredménye, valamint a *Veszendő értékeink nyomában* című, az egyetemi hallgatók és középiskolás fiatalok munkájának bemutatása. A harmadik szociográfiai műhelyen beszámolók hangoztak el a publicisztika és az újságírás témakörökből, Fodor István, Gruik Ibolya, Cs. Simon István, Kovács Nándor, Papp György részvételével. A tanácskozás második részében a szociográfiai kutatás lehetséges útjai kapcsán Kovács Jolánka az erzsébetlaki családokkal a családtervezésről készített szociográfiai interjút, Gubás Jenő és Csorba Béla pedig a művelődésszociográfia feladatait próbálta körvonalazni a magyar könyvtárak, olvasási lehetőségek gondjairól. Klamár Zoltán a fotók és a fotózás szociográfiai szerepéről értekezett, Papp György pedig a nyelvészeti vizsgálatok kommunikációkutatási szociográfiai felhasználhatóságáról írt. A kanizsai videoműhely bemutatta az *Aracs* című filmjét.

1998

„A kettős feladat szorításában.”
(Papp György)

A tavaszi ülészakra március 7-én került sor, amellyel létjogosultságot nyert a műhely, hisz megnövekedett a népszerűsége a kutatók és a szakemberek körében, de tartalmi és témái is folyamatosan gazdagodtak. A műhelymunkát egy vezetőségi ülés előzte meg (Dudás Károly, Siflis Zoltán, Deák Ferenc, Papp György és Klamár Zoltán), amelynek a nyári szociográfiai kutatótábor és az őszi tanácskozás sajtóvisszhangja volt a napirendjén, valamint a további szervezési gondok, a kutatótábor eszközeinek a biztosítása. Papp György feltárta a műhely további tervét, az adójáni kutatással való elvárásait: összefoglalót kell készíteni róla könyv vagy egyéb publikáció alakjában. Más környezetek feltárását is lehetővé teszik, attól függően, hogy melyik kutató milyen témakört igényel. Ezen a tavaszi tanácskozáson bemutatták Klamár Zoltán és Harkai Imre *Adorján népi építésze* című kötetét, és kitértek annak szociográfiai vonatkozásaira. Csorba Béla a *Hol*

vette a király a várát? szócikkre kereste a választ, valamint Nagy István és Raj Rozália is bemutatták kutatásuk eredményét. Kovács Mária a Kispiacra került adorjániak sorsáról számolt be, a szülőfaluval való kapcsolattartásuk gyakoriságáról, formáiról. Papp György a helyszínen készített szociográfiai interjút Losonc Borbálával, amely amellet, hogy hasznos, tanulságos ötletnek bizonyult, meg még szórakoztató jellegű is volt. Az adorjáni témát egy videofilm zárta le a falu vasárnap délutáni hangulatáról, amelyet Bicskei Zoltán és Iván Attila készítettek. Dudás Károly arról értekezett, hogy a közösségkutatást haladéktalanul meg kell kezdeni a szórványban is, mert ez az utolsó pillanat, amikor még lehet tenni valamit értük. Bogdán József azt ajánlotta, hogy készítsen a műhely rendszeres tájékoztatót a megjelent művekről, mutassa be az elkészült szociográfiákat. Biacsi Antal az *Új Hét Nap* Vajdasági Kalendáriumát mutatta be, amely egyben a magyar testületek, civil szervezetek, iskolák címtára is. Elhangzott olyan javaslat is, amely szerint a Szociográfiai Műhely elnevezésbe ne a *kanizsai* elnevezés kerüljön, hanem a *vajdasági*, utalva a műhely szélesebb körű kutatásaira. Ezt Papp György nem helyeselte. Szerinte „az érdeklődési kör a névtől függetlenül nyilvánvaló” (*Új Kanizsai Újság*, 1998. március 19.).

A Kanizsai Szociográfiai Műhely őszi munkája a terepi munkával indult, amely az alapításnál is nagy szerepet kapott – Adorján közösség-leírását kellett volna megejteni. Így indultak el a műhelytagok Adorjánra gyűjteni: Klamár Zoltán, Kovács Mária, Papp György, Szemerédi Magda, Varjú György; ifj. Sarnyai István kamerával, Ország Andor pedig fényképezőgéppel, hogy megörökítsék az ott látottakat, hallottakat. Kutatásra kerültek a közösség demográfiai jellemzői, a születés hagyományköre, a családtervezés, a közösségi alkalmak, a kisközösségi, családi sorsfordulók, a dohánytermesztés, a földművelés, a juhászat közösségi vonatkozásai (amelynek továbbélését Papp György egy juhászbálon látta folytatni – a szerz. megj.), de érintették az aktuális problémákat is: mi okozza a falu irányítójának a legtöbb gondot, hogyan szervezik meg az adorjáni elszármazottak találkozóját stb. A gyűjtési eredményeket az *Új Kanizsai Újság* szociográfiai mellékletében tervezték leközzölni.

1999

„Pedig most lenne igazán érdekes megnézni, hogyan is él a magyar nép.”
(Papp György)

Az 1999. évi Szociográfiai Műhely tanácskozására március 5-én került sor, a Cnesa OMI épületében. A tanácskozás központi témája ismét Adorján volt, az őszi és téli gyűjtések eredményeinek bemutatása és feldolgozása tanulmányok, videofilmek és fényképek formájában. De helyet kaptak a

más vajdasági közösségek feldolgozásai is, valamint a műfaj legidősebb jelenségeinek érzékelése. Papp György Adorján demográfiai jellemzőit ismertette, település- és lakosságszerkezetét. A továbbiakban Szemerédi Magda A születéshez, családtervezéshez kapcsolódó szokásrend és hiedelmek, Varjú György Az adorzáni dohánytermesztés közösségformáló szerepe és Klamár Zoltán Birtokviszonyok és családszerkezetek című előadása hangzott el. A tanácskozás második részében Kovács Jolánka a dél-bánati Káptalanfalva (Busenje) pusztuló magyarságáról beszélt, Bogdán József pedig a már elpusztult falucska, Sasüllés történetét mutatta be Juhász Antal néprajzkutató segítségével. A következő lépés már a szociográfia mellékletként megjelent tanulmányokat és gyűjtési eredményeket mutatta be. Megjelent a *Szociográfiai Hírmondó* első száma is.

A 47. Kanizsai Írótábor keretén belül megtörtént a szociográfiai műhelymunka is, Bori Imre akadémikus és Csák Gyula író, szociográfus vezetésével. A műhelymunka központi témáját, az *Éppen most mit írsz, mit fordítasz* címűt, a Csuka Zoltán Műfordító Műhely fiatal tagjainak a bemutatkozásával járták körül.

2000

Adorján, jövőkép, Szirmai-víziók

volt a címe a 2000. évi téli-tavaszi tudományos tanácskozásnak, amelyre március 10-én került sor. Előljáróban már megfogalmazódtak a téli tudományos ülésszak témakörei: folytatni kell az adorzáni kutatásokat az eredmények számbavételével, helyet kell adni minden kutató és érdeklődő számára a maga környezete, közösségi élete bemutatására, és haladéktalanul meg kell kezdeni az általános jelenségvizsgálatokat is. Erre a fiatalok jelen- és jövőképeinek kutatása a legalkalmasabb. Két kérdőív is készült ezzel kapcsolatban, a 14–18 éves korúaknak, valamint az egyetemi hallgatók számára.

A tanácskozás az *Orbis* folyóirat bemutatásával indult. A Szociográfiai Műhely megnyitóján elhangzottak az eredmények, de azok a megfigyelések és gondok is, amelyekre a műhely felhívta a figyelmet: a műhelymunka, a kutatás, az elemzések felé kell fordulni, s a vonatkozásokat a terület szakértőinek bevonásával és azok helyzetelemzésével kell felfedni. Adorjánról két kutató számolt be: Varjú György az adorzáni dohánytermesztés közösségi, néprajzi vonatkozásairól beszélt, Szemerédi Magda pedig A születés, családtervezés szokásrendje, szociográfiai szempontjai című tanulmányát olvasta fel. A műhely munkájában Tóth Glemba Klára Születési és keresztelői szokások Muzslyán című dolgozatát mutatta be, Silling István Kupuszinán még a házak is meghalnak címmel tartott előadást. Dudás

Károly és Siflis Zoltán megjegyezték, hogy a szociográfia nem szólhat csupán a múltról, csak amennyiben a jelent, jövőt magyarázza. Ennek szellemében hangzott el Kovács Mária az ostorkai tanyavilág jelenéről szóló műhelybeszámolója és Papp György *Gyermekeink és ifjúságunk jelen- és jövőképe* című kérdőíves kutatásának eredménye.

Az őszi–téli tanácskozás 2000. szeptember 8-án került megrendezésre, amelyen az irodalmi műhelyek keretén belül *Éppen most mit írsz?* címmel Burány Béla, Hódi Sándor, Varjú György, Tóth Glemba Klára, Dudás Károly, Siflis Zoltán, valamint Kávai Anna mutatták be tanulmányaikat.

2001

A Szociográfiai Műhely tavaszi tudományos tanácskozására 2001. március 9-én került sor. A tanácskozás két témakört ölelt fel: az első témakör Adorján közösségi leírásával foglalkozott. Dudás Károly Bicskei Mihálllyal, a politikussal és közgazdással beszélgetett arról, hogy mit jelent számára a falu, a közösség, valamint a társadalmi rangok egy ilyen közösségben. Majd Papp György szociográfiai riportja következett, amelyet Tari János főtisztelendő úrral készített a vallás integráló szerepéről és közösségformáló erejéről, különös tekintettel a faluban jelentősen megnövekedett számú cigány közösségre. Varjú György az adorjáni halászköröl és eltűnésükről, Bárh János pedig A tanyatípusok és tanyai közösségek a Bácskában című tanulmánnyal értekezett. A második témakör a nők közösségi szerepét, helyét méltatta, amelyben Rajsli Ilona Nyelv és nem – itt és most című előadása hangzott el, majd Tóth Glemba Klára Női szerepkörök a muzslyai szokásrendszerben című tanulmánnyal értekezett. Mint kiderült, ebben a vonatkozásban még ma sincs szemléletváltás. Kovács Mária Kispiacról, Ostorkáról készített beszámolót, majd Kávai Anna a Lendváról Bácskába kerülésükkel kapcsolatos szociográfiai emlékirataiból olvasott fel. Bogdán József a bánáti püspökség évkönyvét mutatta be.

A Szociográfiai Műhely alapelveit követve új tagokkal gazdagodott a műhely. Krajcsik Angéla és Herbut Anikó egyetemi hallgatók vidékük nyelvjárásáról és a népi vallásosságról olvastak fel beszámolót.

A Szociográfiai Műhely őszi tanácskozása 2001. szeptember 6-án lett megtartva, amely a már hatodik éve működő műhely eredményeinek bemutatásával kezdődött. A felterjesztett témakörök: Játék és közösség (szociológiai, szociográfiai, néprajzi értelmezések), Adorján szociográfiája, egyéb környezetünk közösségleírása, valamint kutatási beszámolók. A tanácskozás részét képezte a Játék és világkép című összeállítás. Ennek keretén belül bevezetőül a Cika ide, édes párom nevű gyermekjátékot mutatta be az Ozoray Árpád MME színjátszó gyermekcsoportja, majd Nagy

Abonyi Ágnes zentai muzeológus beszélt a játékszerekről és játékformákról; Bicskei Mihály, az adorjáni helyi közösség nyugalmazott irodavezetője a falu Nadrljan formájú hivatalos nevének megváltoztatásáról beszélt. A konkrét környezetek feltárt játékaik közé lehet sorolni a Bózsó Ildikó által kikutatott adorjáni cünüzést és rókavarázást. Kovács Mária a régi kispiai játékokat mutatta be, Varjú György is az adorjáni játékokhoz fűzött adalékot, Szabados Szilveszter a kacskázást mutatta be, Tóth Glemba Klára a muzslyai gyermekjátékokból adott ízelítőt, Baráth Irén a kanizsai leányjátékokról számolt be, Szemerédi Magda pedig a Játék és önbizalom című tanulmányát ismertette. A szociolingvisztikai témakört Rajsli Ilona nyitotta meg A délvidéki nyelvjárások változásáról és presztízséről címmel. Molnár Csikós László a munkahelyi kétnyelvűséget vizsgálta, Pomogáts Béla, a Magyar Írószövetség elnöke pedig elmondta, hogy a Magyar Írószövetségnek nemrégiben egy szociográfiai szekciója alakult meg, amely majd sokban hozzájárul a kapcsolatok segítéséhez. A délutáni programban Siffis Zoltán a Bánáti végeken című, Bogdán József papköltő portréját megrajzoló filmjét láthatták a műhely tagjai és az érdeklődők.

2002

A Kanizsai Szociográfiai Műhely téli ülészakát január 12-én tartották meg, amelyen megtárgyalták az adorjáni kötet sikeres pályázati eredményét. Természetesen az évi kutatások tervéről is tanácskoztak, összegezték.

Az 50. Kanizsai Írótábor keretén belül, 2002. szeptember 6-án a műhely is megejtette őszi ülészakát. A *Szociográfiánk jelen- és jövőképe* című tudományos tanácskozáson a következő témakörök közül válogathatott a kutató: 1. Adorján szociográfiája, 2. A szociográfia jövőképe és kapcsolata egyéb társtudományokkal, 3. A szociolingvisztika útjai. A tanácskozáson részt vevő szerzők és tanulmányaik címe: Gábrity Molnár Irén: A szociológiai és szociográfiai kutatások lehetséges összefüggéseiről; Dudás Károly: A szociográfia „hasznáról”; Klamár Zoltán: Néprajz és szociográfia; Rajsli Ilona: A fiatalok nyelvhez viszonyulása napjainkban; Tóth Glemba Klára: A szórványmagyarság identitásmegőrzésének esélyei; Hózsza Éva: A szociográfiai érdeklődés és jelenségek a vajdasági magyar irodalomban; Varjú György: A mívázás és más közösségi munkaalkalmak Adorjánon; Kovács Mária: Népeségfogyatkozás és okai Ostorkán; Vörös Anna: Újabb aspektusok az adorjáni olvasásszociológiai felmérésben; Papp György: A nyelvikorpusz-gyűjtés, -rendszerezés modellje. Az *Új Kanizsai Újság* utolsó cikke említést tesz arról, hogy majd a lap mellékleteként megjelenik a Szociográfiai Hírmondó, de erre nem került sor. Az Adorjánról szóló kiadvány szerkezete továbbra is az eddigi tevékenységet tükrözi majd: Ador-

ján múltjáról, jelenéről – Papp György: A múlt, jelen és a jövő képe, kutatási előzmények, demográfiai közösségi jellemzők, valamint Az adorjáni közösség a ragadványnevek fényében, Silling István: Adorján vallási élete, közösségi jellemzői; Tóth Glemba Klára és Szemerédi Magda: Születés, családtervezés az adorjáni közösségben; Klamár Zoltán: Az adorjáni temető – néprajzi és szociográfiai szempontból; Dudás Károly: Adorjántól Adryáig, szociográfiai interjú Szecsei Mihállal; Varjú György: A dohánytermesztés, dohánykultúra; Vörös Anna: Az adorjáni tanulók olvasási szokásai, valamint egy szerzőcsoport által összegyűjtött 1944-es történelmi sorsfordulók leírásai is helyet kaptak. A könyv másik szerkezeti részét más környezetekben végzett kutatások képezik: Tóth Glemba Klára A nők szerepe a hagyományos szokásrendszerben, valamint Rajsli Ilona Nem és nyelvhasználat című tanulmánya. Kovács Mária Ostorkáról (kihaló tanyacsoportról készült tanulmány) Molnár Csikós László pedig a kisebbségi nyelvhasználat időszerű kérdéseiről számolt be.

2003

Ez az év igen tartalmas és tevékenységekben gazdag évnek mutatkozott. Már január 31-én a Szociográfiai Műhely munkatársai megbeszélésen voltak a vállalt feladatok teljesítése és az újabb kutatási feladatok tisztázásának érdekében. Március 7-én *Hogyan írjunk monográfiát* címen helytörténeti, üzemtörténeti tanácskozást szervezett a Szociográfiai Műhely a Művészetek Házában jeles szakemberek részvételével. A programban részt vettek: Papp György (A tanácskozás célkitűzéseiről); Bárh János (A monográfiaírás és a helytörténetírás módszertani kérdései); Fodor István (Helytörténeti kutatások lehetőségei a zentai Történelmi Levéltárban); Hegedűs Antal (A bácskai helytörténetírás forrásai és korszakonkénti problémái); Hovány Lajos (A bácskai vizenyős területek változásai és a helytörténet); Kalmár Károly (A Potisje Rt.-re vonatkozó zentai levéltári anyagról); Merk Zsuzsanna (Az üzemmönográfia készítésének elvei, módszertani kérdései) és Szekeres Ágnes (A kerámialeletek régészeti, helytörténeti tanulságai).

Ez az év kedvező volt a kutatásokra és az együttműködésekre. Még egy tudományos tanácskozáson vehettek részt a Szociográfiai Műhely tagjai. A Vajdasági Magyar Közművelődési Társaság és a Kanizsai Szociográfiai Műhely közös szervezésében 2003. március 28-án *Szólásaink és közmondásaink* címmel tudományos tanácskozást szervezett a Cnesa OMI székházában, amelyen a következő előadók vettek részt: Andrić Edit (Szólások és kétnyelvűség); Bózsó Ildikó (Általános iskolások szólásértési, helyzetfelismerési készségei); Csorba Béla (Adalékok a hitvilág és a szólások kapcsolatához); Forgách Tamás (A magyar szólások és közmondások

táráról a megjelenés előtt); Molnár Emma (Nonverbális elemek a magyar szólásokban és közmondásokban); Molnár Csikós László (Ada szólás- és közmondáskincseről); Papp György (Az egyéni szóláskincs és -használat sajátosságai); Rajsli Ilona (Pázmány Péter szólásainak tervezett szótáráról) és Silling István (Kupuszina [Bácskertes] proverbiumairól).

A tavaszi tanácskozás időpontja április 29-ére esett, amelyen az identitástudatunkkal közvetlenül összefüggő jelenségeket vizsgáló munkák lettek bemutatva: Sági Zoltán: Az öngyilkosok környezeti tényezői; Tóth Glemba Klára: Identitáskutatás Közép-Bánátban; Hallai Zoltán pedig a muzslyai általános iskolában végzett kutatást a tanulók jelen- és jövőképeiről. Silling István a kupuszina palóc nyelvjárás elhagyásáról értekezett. A szociolingvisztikai kérdésekkel Rajsli Ilona (Középkoraink kis- és nagyközösségi mintái); Molnár Csikós László (Kétnyelvűség és munkahelyi nyelvhasználat) és Papp György (A vajdasági szóláscsúfólók közösségi vonatkozásai) foglalkozott. Kovács Mária a kispiai növénykultúrák néprajzi, nyelvi sajátosságairól szolt, Hózsza Éva munkájának címe: Adalékok a líraértés szociográfiájához. A Szociográfiai Műhely alaputatási területéről három beszámoló készült: Adamovič Erzsébet az adorjáni cigány népesség szociográfiai jellemzőit tárta fel, Varjú György a falu értelmiségi rétegének sorsát, Szemerédi Magda pedig az 1944-es események szemtanúinak vallomását jegyezte le.

A Kanizsai Szociográfiai Műhely 51. írotábori tanácskozására szeptember 5-én került sor a következő előadókkal: Adamovič Erzsébet, Bózsó Ildikó, Hózsza Éva, Kovács Mária, Merk Zsuzsanna, Gábrity Molnár Irén, Papp György, Rajsli Ilona, Silling István, Szemerédi Magda, Tóth Glemba Klára, Varga Tünde, Varjú György és Vörös Anna. A tanácskozás a következő témaköröket tartalmazta: Irodalmunk, kultúránk; Nyelvünk, közösségünk esélyei a globalizáció korában; Társadalmi divatjelenségek, divatszennedélyek; Önazonosságunk tényezői, folyamatai; Integráció és migráció, Golgotás népességmozgások; Merre tartanak néphagyományaink; Családközösségeink az ezredforduló után; Híradások az erőszakosan megcsönkult adorjáni családokról; Elhasonulások a kultúrafogyasztásban, -receptióban, Változási folyamatok irodalomképe; A nők helye és szerepe ma; A nyelvvesztés; Integrálódásunkról pozitív és negatív előjelekkel.

2004

Az 52. Magyarkanizsai Írotábor keretén belül megtartották a Szociográfiai Műhely tudományos tanácskozását is, amelyen a legfrissebb kutatási eredményeket mutatták be a résztvevők *Sztereotípiák a Balkánról, önmagunkról és másokról* címmel. Gábrity Molnár Irén: *Sztereotípiák a vajdasági*

magyarokról, Ózer Ágnes: Kultuszaink és identitástudatunk, Vajda Gábor: Sztereotípiák irodalmi és művelődéstörténeti megközelítése, Franyó Zsuzsanna: A balkanizálódással szembeni attitűdlehetőségek az előadások rendezésében és játszásában, Tóth Glemba Klára: Kortos sztereotípiák itt és most, a választási propagandába épülő, a közönség tetszését célzó klisékről, Kovács Mária a kispiai vegyes házasságokról írt, Papp György pedig beszámolt a legújabb kutatási területéről A balkáni emlékképek a magyarokról címmel. Ekkor már terveztek még egy tanácskozást, amelyen az adorzáni szöveggyűjtemény is bemutatható lesz.

Az október 29-ei tanácskozást már közösen tartotta meg a Délvidéki Magyar Nyelvi Korpuszépítő Csoport és a Szociográfiai Műhely, amelyen a szövegtárral kapcsolatos kutató- és feldolgozó tevékenységről számoltak be a munkatársak: Andrić Edit, Hózsa Éva, Rajsli Ilona, Varga Tünde, Molnár Csikós László, Papp György, Pató Imre és Silling István, valamint az első szociográfiai műhelytanulmány-kötetnek, az *Adryantól Adorzánig* címűnek a szakmai és sajtóbemutatóján vehettek részt az érdeklődők.

2005

A Szociográfiai Műhely hagyományos őszi tanácskozását 2005. szeptember 2-án tartották meg az írótábor keretén belül. A program felülmúlta az elvárásokat. Visszatekintéssel, kutatói beszámolókkal, tervmunkálatokkal és publikációk ismertetésével nyitott az őszi ülészak. Majd *Városi zűrzavar? – Falusi együgyűség?* címmel urbánus és provinciális élettereinkkel, közösségeink, kultúránk gondjaival foglalkoztak a kutatók. Gábrity Molnár Irén (A magyarság táji tagolódása és településtípusai); Tóth Glemba Klára (Urbanizálódási tendenciák a szórványainkban); Bárh János (Egy ellenpont: a havasi székely tanya); Hózsa Éva (Provincializmus, peremvidék, kisváros-irodalom); Silling István (Elszakadás és visszatérés); Rajsli Ilona (Provincializmus és köznyelvűsödés); Papp György (*Városi zűrzavar? – Falusi együgyűség?*) és Andrić Edit (Magyarságkép a szerb irodalomban) tartották meg előadásukat. A felkért előadók (Adamović Erzsébet, Bózsó Ildikó, Kovács Mária, Vajda Gábor, Varjú György és Molnár Csikós László) ötleteikkel, hozzászólásaikkal gazdagították a tanácskozást.

2006

A 2006. évi tanácskozásra szeptember 8-án került sor, amelynek központi témája a családszociográfia, nyelvtanulás és szocializáció volt. Az előadók: Gábrity Molnár Irén (Generációkapcsolatok – teher vagy szükséglet?); Hózsa Éva (Elvek és utak a környezetnyelv oktatásában – Az ol-

vasó és olvasott család); Kovács Mária (A Nagy Torma család); Mengyán Pletikoszity Ildikó (A többség nyelvtanulásával kapcsolatos sztereotípiák); Molnár Csikós László (A nemzeti identitás problémái a vajdasági családokban); Papp György (Környezetnyelvi [v]iszonyok); Rajsli Ilona (Névadási szokások a vajdasági családoknál); Sági Zoltán (A válás és a család – A modern szenvedélybetegségek elidegenítő hatása a családokra); Tóth Glemba Klára (A család szerepe az identifikáció és szocializáció folyamatában); Varjú György (Egy adorjáni család), valamint egy kutatócsoport tanulmánya a családképekről.

2007

Az 55. írótábor keretén belül a már állandó rendezvénynek számító Szociográfiai Műhely is megtartotta tudományos tanácskozását *A regionalizmus és provincializmus közösségi kötődései* címmel. Bemutatták Adamović Erzsébet *Ember vagyok – Rom som* című kötetét, amelyet Tóth Glemba Klára méltatót Kraljevački Eszter közreműködésével. Rajsli Ilona a nyelvállapotok vizsgálatáról számolt be, Hózsza Éva a táj, a szülőföld irodalmi összefüggéséről szólt, Gábrity Molnár Irén a regionális kötődéseket szemléltette, Tóth Glemba Klára készülő doktori értekezéséből adott ízelítőt az értelmiségiek régióhoz való kötődései kapcsán, Sági Zoltán pedig az öngyilkosságról tartott előadást.

A 2007. évi tanácskozás volt az utolsó, amelyet Papp György vezetett. A következő év már a betegségével folytatott küzdelem éve volt. 2009. január 22-én helyeztük örök nyugalomra a kanizsai temetőben.

Irodalom

Bori Imre: *Szociográfiák nyomában*. Forum, Újvidék, 1997
Új Kanizsai Újság, 1995–2007.
Magyar Szó, 2003. április 29.

Köszönet Papp György özvegyének és gyermekeiknek, valamint Darabán Piroskának, az *Új Kanizsai Újság* egykori műszaki szerkesztőjének.